

ULUSLARARASI HAKEMLİ AKADEMİK SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Ekim-Kasım-Aralık 2011 Sayısı Sayı: 2 / Cilt: 1 Autumn October- November- December 2011 Volume:02 Issue:01 Jel Kodu: JEL K
www.iibdergisi.com

MAL VE HİZMET ALIMLARINDA AYIP

Murat KORKMAZ¹ Güran YAHYAOĞLU² İrfan GÜNSEL³

¹Güven Group Finance Director

*²Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Yenice Meslek Yüksekokulu
Bankacılık Bölümü*

³Yakındoğu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kıbrıs

Özet : Artan talepler nedeni ile alıcı ve satıcı arasında yaşanan en önemli sorunların başında ayıplı mal gelmektedir. Bu çalışmada 4822 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun kapsamında çalışma gerçekleştirilmiştir. Tacir ve tüketici konumundaki her iki tarafın uğradığı mağduriyet ve bu mağduriyetin nedenlerine ilişkin literatür çalışması gerçekleştirilmiştir. Taraflar arasında oluşan ihtilaf nedenleri, bu nedenlerin çözümlerine ilişkin uygulamalar ele alınmıştır. Halen günümüzde bir ayıbın gizli mi, açık mı olduğuna dair uzun tartışmalar yaşanırken, sezonun geçmesi, moda ve alışkanlıklar ile tüketici eğilimlerinin değişmesi sebebiyle ihtilaf çözümü süzülme sürüklenebilmekte; çözümlense de taraflar tatmin olamamaktadır. Hukuk uygulamasının özünde, zamanın olumsuz etkisi hep olacaktır. Ancak, süreci kısaltmak için uğraşmanın gerekliliği de açıktır. Bazen, bir ihtilafın ticaret mi, yoksa tüketici mahkemesince mi çözümlenmesi gerektiği tartışılmakta; ticaret mahkemesinin bir kararının, tüketici mahkemesinin görev alanına girdiğinden bahisle Yargıtay'ca bozulması neticesinde, verilen yeni kararın “hangi farklı kriterlere göre” tüketici mahkemesince incelendiği bile anlaşılmasın, yeni bir karar doğmaktadır. Biz, bu yazıda ayıplı mallara ilişkin ihtilaflarla ilgili önemli gördüğümüz bazı Yüksek Mahkeme kararlarını, Borçlar Kanunu, Türk Ticaret Kanunu ve Tüketici Haklarını Koruma Kanunu ilkelerinden bahsederek irdelemeyi amaçladık.

Anahtar Kelimeler: Mal, Ticaret, Alım, Satım, Ürün, Tacir, Tüketici, Reklam

DEFECT IN PURCHASE OF GOOD AND SERVICES

Abstract : Defective good is the leading factor of the most important problems between buyer and seller because of the increasing demands. In this study, a research was carried out within the scope of Law on the Protection of Consumer numbered 4822. A literature study concerning unjust treatment experienced by both traders and consumers and causes of this unjust treatment was carried out. Causes of dispute between parties and practices directed to solution of these disputes were discussed. While there are still long arguments regarding whether a defect is hidden or open, disputes may lead to deadlocks because of unseasoned feature, fashion, habits and consumer inclinations; even if they are solved, parties won't satisfy. At the core of law practice, negative effect of time will always take place. However the need for struggle to shorten this process is clear. It is sometimes argued that a dispute should be solved by a commercial court or consumer court; concerning that a decision of the commercial court falls within the remit of consumer court and after it is reversed by Court of Appeal, a new decision appears without understanding that the new decision is examined by the consumer court “according to which different criteria”. In this writing, we aimed to discuss some decisions of Supreme Court which we think as important concerning disputes about defective goods by mentioning the principles of Code of Obligations, Turkish Commercial Code and Law on Protection of Consumer Rights.

Key Words: Good, Trade, Buying, Selling, Product, Trader, Consumer, Advertisement

GİRİŞ

Artan talep ile paralel ilişki içinde olan teknoloji, tüketim ihtiyaçlarının karşılanması yönünde ayrılmayan bir bütünün parçaları gibidir. Bu nedenle mal ve hizmet üreten kuruluşlar, bu taleplere karşı cevap arayışı içindedir. Fakat; tüketicinin kurumlar ve işletmeler karşısındaki güvencesi, korunması, haklarının sağlanarak devamlılığı önemli bir noktayı oluşturmaktadır. Bu nedenle; tüketici ve üretici ilişkisinin düzenleyen yasalar, her iki tarafında korunmasına yönelik olmalıdır. Tüketici bilincinin geliştirilmesi, sosyal bir nitelik olduğu kadar, kurumsal bir sorumluluğu da doğurmaktadır. Tüketicilerin kandırılması ve yanıltılmasının önüne geçilmelidir. Uygunsuz reklam ve rekabet koşullarının ortadan kaldırılarak tüketicilerin yanıltılması ve kandırılmasının önüne geçilmelidir.

“Tüketicinin haklarından haberdar olması ve ihtiyaçları doğrultusunda alışveriş yapması sağlanmalıdır. Tüketici bilinci geliştirilerek, ürün hizmetler konusunda bilgi sahibi edilmelidir. Neyi, nerede, nasıl, hangi koşullarda alabileceğine dair bilgiler kendisine hızlı ve güvenli bir şekilde bildirilmelidir.” (Söylemez, 2008-2010: 3-7).

Bu koşullar altında tüketici hem parasını, hem de aldığı ürünün nitelik değerlerini bilir. 7044 Sayılı Tüketicinin korunması Hakkında Kanun’la bu kurallar belirlenmiştir. İlgili yasa gereğince, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, tüketici örgütleri, tüketicinin korunması

amacıyla kurulan bazı dernekler, vakıf veya bunların üstünde bulunan kuruluşlar tüketicinin bilinçlendirilmesi ve korunmasına dair çalışmalar gerçekleştirmektedir. Ayrıca il ve ilçelerde bulunan hakem heyetleri, tüketici mahkemeleri, konuyla yetkilendirilen bazı kurum ve kuruluşlar tüketicinin korunmasına dair hareket etmektedir.

Mal ve hizmetlerde meydana gelen açık ayıp, hemen görülebilecek bir nitelik taşıyabilir. Fark edilmeden hizmet ya da ürün temin edilerek kullanımı sağlanabilir. Tüketici almış olduğu ürünün niteliklerini daha önceden bilmeden alıp tüketimini sağlayabilir. Bu tüketimden doğan sorun ve zarardan üretici firma yetkili kılınmalı, mal ve hizmetlerin kullanımından doğan zarar ve ziyarı karşılamalıdır. Kullanın süresi içinde ortaya çıkan gizli ve açık ayıp, tüketiciye tazmin edilmeli ve zararı karşılanmalıdır. Yine ilgili kanun gereğince gizli ayıp sayılan satışlarda hak arama süresi 2 yıl olarak belirlenmiş, bu süre içinde konut ve tatil gibi sağlanan taşınmaz mallarda süre 5 yıl olarak tayin edilmiştir. Fakat ortaya çıktığı andan itibaren tüketici bu haklarını aramaz zorundadır. Bir farklı husus ise; hileli olarak yapılan satışlarda tüketici bu hileyi anladığı andan itibaren hakkını aramaya başlama imkan ve olanağına sahip bulunmaktadır. Yine ilgili yasa gereğince açık ayıplarda hak arama süresi 30 gün olarak sınırlandırılmış ve tayin edilmiştir.

Amaç: Tüketicilerin korunmasına dair ilgili yasa gereğince kalite, fiyat, ambalaj, reklam ve diğer vazgeçilmezlerle ilişkin hakların

aranmasına dair tüketicinin bilinçlenmesi amaçlanmıştır. Dayanıklı ve dayanıksız mallar olarak ikiye ayırdığımız tüketim ürünlerini hizmet ürünleri ile tamamlamaktayız. Bu nedenle tüketicinin uğrayacağı ayıplı mallar, “Gizli ayıp, Açık ayıp” olmak üzere iki farklı açıdan değerlendirmek gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Tüketicinin bilinçlendirilmesi, kullanım kılavuzlarının doğru, anlaşılır, net ve açık bir şekilde düzenlenerek, tüketicinin aldığı ürün ya da hizmetin ne olduğunu anlaması sağlanmalıdır. Garanti kapsamı içinde ürünün hangi koşullar altında garanti edildiği ve tüketicinin bu sorumluluğu hangi oranda üstlendiği net ve açık bir şekilde ifade edilmelidir. Bu çalışmada üretici konumunda olan kuruluşlar, işletmeler, tacirler v.d. hakkında ilgili kanun kapsamında tüketicinin mal ve hizmet alımlarında uğradığı ayıp değerlendirilmiş ve ele alınmıştır. Konu başlığı altında değerlendirme gerçekleştirilerek literatür çalışması kapsamında tüketicinin korunması ve bilinçlendirilmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

1- Devletin Alım-Satıma Müdahalesi

Anayasa Mahkemesi’ne göre kamu düzeni, “toplumun huzur ve sükûnunun sağlanması, devletin ve devlet kuruluşlarının korunmasını hedef tutan her şeyi kapsayan, bir başka deyişle toplumun her sahadaki düzeninin temelini oluşturan bütün kuralları” ifade etmektedir (AY Mah. 6.10.1986 T.E 86/21; K 86/23 RG 14.3.1987 s. 19400).

Kamu düzeni kavramının, ekonomik kamu

düzenini de içerecek genişlikte düşünülmesi gerekir. Çünkü ekonomik yapı, devlet düzeninin temellerinden birini olup, toplumun sosyal yapısı içinde yer almaktadır.

“Gelişen teknolojiye paralel olarak gittikçe karmaşık hal alan ticari ilişkiler, yeni ve karmaşık hukuki problemlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.” Sistem hukuku gelişen toplumsal ilişkilere paralel olarak gelişmekte ve büyük şirketlere karşı, bireylere gittikçe artan bazı haklar tanımak ihtiyacı duymaktadır. Serbest piyasa ekonomisine bağlı olarak, bu hakların tanınmasına olan ihtiyacın daha da artacağını söylemek mümkündür. Bu doğrultuda tüketicilerin de giderek daha fazla bilgilendirilmesi ve sistemin işlerliğinin sağlanması için cesur davranılarak uygulanması sağlanmalıdır. Tüketici hakları, halkın hak arama mücadelesinin en önemli halkalarından biridir. Bu amaçla dev şirketlere karşı gelişen bireysel ekonomik haklar çerçevesinde ele alınabilecek tüketici haklarının önemi gün geçtikçe daha fazla ortaya çıkmaktadır. Tüketicilerin, tüketim amacıyla satın aldığı mal ve hizmetlerle ilgili mutsuzluklarını yasal zemine oturtabilmeleri için “tüketici hakları” gereklidir. Serbest rekabet içinde tacirler, ayakta kalabilmek için tüketici haklarını bilip, takip etmek ve ticari ilişkide buldukları diğer tacirlerle ilişkilerini belirlerken tüketici haklarına dikkat etmek zorundadırlar. Zira iyi niyetli de olsa bir tacir, diğer bir tacirin hatası sebebiyle, tüketicisine tazminat ödemek durumunda kalabilmektedir (Eren, 2003: 26).

1982 Anayasası devlete, tüketicileri koruyucu bir ödev yüklemiştir. Anayasanın 172'nci maddesi, "Devlet, tüketicileri koruyucu ve aydınlatıcı tedbirler alır; tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini teşvik eder.", şeklindedir. Buna dayanarak, 8.9.1995 tarihinde çerçeve yasa niteliğindeki 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun yürürlüğe girmiştir. Kanunun amacı, kamu yararına uygun olarak tüketicinin sağlık ve güvenliği ile ekonomik çıkarlarını koruyucu, aydınlatıcı, eğitici, zararlarını tazmin edici, çevresel tehlikelerden korunmasını sağlayıcı önlemleri almak ve tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini özendirmek ve bu konudaki politikaların oluşturulmasında gönüllü örgütlenmeleri teşvik etmeye ilişkin hususları düzenlemektir. Kanun, bu amaçlarla mal ve hizmet piyasalarında tüketicinin taraflardan birini oluşturduğu her türlü hukuki işlemi kapsamaktadır. Bir diğer ifadeyle, akit taraflardan birinin tüketici olduğu her işlemde bu kanun hükümleri uygulanmalıdır (Aslan, 1997: 45-73). Kanun 6.3.2003 tarih ve 4822 sayılı yasa ile köklü bir değişikliğe tabi tutulmuştur. Bu değişiklikte, sosyal ve ekonomik hayatta meydana gelen değişimlerin yarattığı sorunların aşılması ve Avrupa Birliği üyelik süreci doğrultusunda birliğin tüketicinin korunması politikalarına ilişkin direktiflerin iç hukuka aktarılması amaçlanmıştır (4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, 08.03.1995 Tarih, 22221 Sayılı Remi Gazete). Değişikliklerin, AB ülkelerinde tüketicilerin korunması için benimsenen gereksinimlerin giderilmesi hakkı, mal ve hizmetlerin serbestçe seçilmesi

hakkı, bilgi edinme hakkı, eğitilme hakkı, tazmin edilme hakkı, güvenlik ve güven duyma hakkı, sağlıklı bir çevreye sahip olma hakkı gibi temel tüketici hakları göz önünde bulundurularak yapıldığı, kanunun genel gerekçesinde özellikle vurgulanmıştır. Bu doğrultuda, 2'nci md.de yer alan "hukuki işlem" ibaresi, "tüketici işlemi" olarak değiştirilmiştir. Tüketici işlemi: Mal veya hizmet piyasalarında tüketici ile satıcı-sağlayıcı arasında yapılan her türlü hukuki işlem, anlamına gelmektedir. 4077 sayılı yasada yer alan "standart, Türk standardını ifade eder" açıklamasının (md. 3/e), 4822 sayılı yasada yer almaması dikkat çekicidir. AB mevzuatına entegrasyon çalışmalarının ürünü olan değişiklikte, ülkemizdeki mal ve hizmet standardının yerli standartlara göre değerlendirileceği ilkesi rafa kalkmış, ancak AB standartlarına doğrudan atıf yapılmaktan çekinilmiştir (Eren, 2003: 71).

2. Alım-Satımdan Umulan Fayda

İnsanlar, kendi başlarına karşılayamadıkları tüketim ihtiyaçlarını mecburen dışarıdan karşılamaktadırlar. Bu ihtiyaçlar da genelde mal ve hizmet alımları ile karşılanmaktadır. Mal ve hizmet alımlarına ilişkin sözleşme tipleri satım, hizmet, istisna vekâlet, yayın ve bazı hallerde şirket sözleşmeleri şeklinde ortaya çıkmaktadır. Mal ve hizmet sağlayanlar karşısında güçsüz durumda olan bireylerin istismarının önlenmesi için de hukuksal bir süreç başlatmıştır. Bu sürecin bir ürünü olarak bireyler, örgütlenme yoluna gitmektedirler. Tarafların karşılıklı hak ve menfaatlerinin korunması amacıyla

kanunlarda yer alan genel düzenleyici hükümler, sadece alacaklı ve borçluların sözleşme hükümlerine uymalarını sağlamaya yöneliktir. Oysa burada, özel olarak bir tüketici sosyal kitlesi esas alınmaktadır (Tekinay, 1990: 55-56).

Bir alım satım ilişkisinde yaşanan problemlerin başında, satın alınan maldan umulan faydanın sağlanamaması gelmektedir. Umulan fayda, bir malın “ayıplı” olması durumunda ortaya çıkar. Peki, nedir bu “umulan fayda” ? Umulan faydanın sağlanamaması hukuken ne anlama gelir? Bu soruların cevabına geçmeden önce, ayıp kavramını tanımlamak gerekir. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (TKHK) md 4’de, “ayıplı mal ve hizmet” kavramları şöyle belirtilmektedir. “Ambalajında, etiketinde, tanıtma ve kullanma kılavuzunda ya da reklam ve ilânlarında yer alan veya satıcı tarafından bildirilen veya standardında veya teknik düzenlemesinde tespit edilen nitelik veya niteliği etkileyen niceliğine aykırı olan ya da tahsis veya kullanım amacı bakımından değerini veya tüketicinin ondan beklediği faydaları azaltan veya ortadan kaldıran maddi, hukuki veya ekonomik eksiklikler içeren mallar, ayıplı mal olarak kabul edilir.” “Sağlayıcı tarafından bildirilen reklam ve ilânlarında veya standardında veya teknik kuralında tespit edilen nitelik veya niteliği etkileyen niceliğine aykırı olan ya da yararlanma amacı bakımından değerini veya tüketicinin ondan beklediği faydaları azaltan veya ortadan kaldıran maddi, hukuki veya ekonomik eksiklikler içeren hizmetler, ayıplı hizmet olarak kabul edilir.”

Tüketici, malın teslimi tarihinden itibaren veya hizmetin ifa edildiği tarihten itibaren otuz gün içerisinde ayıbı satıcıya bildirmekle yükümlüdür. Tüketici bu durumda, bedel iadesini de içeren sözleşmeden dönme, malın ayıpsız misliyle değiştirilmesi veya ayıp oranında bedel indirimi ya da ücretsiz onarım isteme haklarına sahiptir. Satıcı veya sağlayıcı, tüketicinin tercih ettiği bu talebi yerine getirmekle yükümlüdür. Tüketici bu seçimlik haklarından biri ile birlikte ayıplı malın neden olduğu ölüm ve/veya yaralanmaya yol açan ve/veya kullanımdaki diğer mallarda zarara neden olan hallerde imalatçı-üreticiden tazminat isteme hakkına da sahiptir (Seyidoğlu, 1992; 23-24).

İmalatçı-üretici, satıcı, bayi, acente, ithalatçı ve kredi veren ayıplı maldan ve tüketicinin bu maddede yer alan seçimlik haklarından dolayı müteselsilin sorumludur (Özay, 1996). Ayıplı malın neden olduğu zarardan dolayı birden fazla kimse sorumlu olduğu takdirde bunlar müteselsilin sorumludurlar. Satılan malın veya hizmetin ayıplı olduğunun bilinmemesi bu sorumluluğu ortadan kaldırmaz. Bu madde ile ayıba karşı sorumlu tutulanlar, ayıba karşı daha uzun bir süre ile sorumluluk üstlenmemişlerse, ayıplı maldan sorumluluk, ayıp daha sonra ortaya çıkmış olsa bile malın tüketiciye teslimi tarihinden itibaren iki yıllık zamanaşımına tabidir. Bu süre konut ve tatil amaçlı taşınmaz mallarda beş yıldır. Ayıplı malın neden olduğu her türlü zararlardan dolayı yapılacak talepler ise üç yıllık zamanaşımına tabidir. Bu talepler zarara sebep olan malın piyasaya sürüldüğü günden başlayarak on yıl

sonra ortadan kalkar. Ancak, satılan malın ayıbı, tüketiciden satıcının ağır kusuru veya hile ile gizlenmişse zamanaşımı süresinden yararlanılamaz (Özay, 1996; 41-43).

TKHK' da garanti süresi asgari 2 yıl olarak düzenlenmiştir. TKHK' un 13. maddesinde düzenlenmiş olan 2 yıllık garanti süresine paralel olarak 4'ncü maddesinde ayıplı maldan dolayı sorumluluk daa 2 yıllık zamanaşımı süresine bağlanmıştır. Süreler arasında paralellik bulunmaktadır. Gerek garanti süresinin gerekse ayıptan sorumluluğa ilişkin zamanaşımı süresinin taraflarca veya üretici tarafından daha uzun tespit edilmesi mümkündür. TKHK md. 13'de yazılı garanti belgesinden doğan tamir hakkının kullanılması için bir süre kaydı yoktur. Tüketici, tamir hakkını garanti süresi içinde olmak kaydıyla dilediği zaman kullanabilecektir. Eğer tüketici ayıp nedeniyle 4'ncü madde de yazılı haklarını kullanmak isterse, bunu satıcı veya sorumlu olanlara 30 gün içine ihbar etmek zorundadır. Tüketici olmayan alıcılar yönünden BK md.207, eğer alıcılar tacir ise TTK md.25 geçerli olacaktır. BK 207' de ayıbı ihbar ve ayıba bağlı her türlü dava 1 yıllık süreye bağlanmıştır. Ancak bu süre emredici olmayıp satım akdinin tarafları bu süreyi dilediği şekilde arttırabileceklerdir. Kanunda yazılı süre arttırılabilecek olsa bile 1 yıldan az olarak kararlaştırılıp kararlaştırılmayacağı tartışmalıdır. Doktrinde, burada genelin (BK md.127) bir istisnası olabileceği ve satım konusu ayıplı malın tamir edilmesinin tabi olduğu zamanaşımı süresi 1 yıldan az belirlenebilecektir.

Satışa sunulacak ayıplı mal üzerine ya da ambalajına, imalatçı veya satıcı tarafından tüketicinin kolaylıkla okuyabileceği şekilde «özürlüdür» ibaresini içeren bir etiket konulması zorunludur. Yalnızca ayıplı mal satılan veya bir kat ya da reyon gibi bir bölümü sürekli olarak ayıplı mal satışına, tüketicinin bilebileceği şekilde tahsis edilmiş yerlerde, bu etiketin konulma zorunluluğu yoktur. Malın ayıplı olduğu hususu, tüketiciye verilen fatura, fiş veya satış belgesi üzerinde gösterilir. Güvenli olmayan mallar, piyasaya özürlüdür etiketiyle dahi arz edilemez. Bu ürünlere, 4703 sayılı Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun hükümleri uygulanır.

Yukarıdaki tanımda geçen, “tüketicinin ondan beklediği faydalar” ibaresi açık değildir. Bu nedenle, alıcının maldan en fazla neyi umabileceği sorusunun cevabını, yine tanımda geçen, “standardında veya teknik düzenlemesinde tespit edilen nitelik” ibaresiyle birlikte değerlendirmek gerekecektir. Gerçekten, satıma konu ürünün, belli bir standardı varsa, kriterleri değerlendirmek mümkün olabilecektir.. Ancak, kriter belli değilse tartışma kaçınılmazdır. Yazımızın başında da belirttiğimiz gibi, özellikle yeni üretilen ürünlerin belli bir standardı olmayabilir. 4822 sy. Md. 3/o uyarınca, bir ürünün ve hizmetin, ilgili idari hükümler de dahil olmak üzere, özellikleri, işleme ve üretim yöntemleri, bunlarla ilgili terminoloji, sembol, ambalajlama, işaretleme, etiketleme ve uygunluk değerlendirilmesi işlemleri hususlarından biri veya birkaçını belirten

ilgili Bakanlık tarafından Resmi Gazetede yayımlanarak mecburi uygulamaya konulan standartlar dahil olmak üzere uyulması zorunlu olan her türlü düzenleme, Teknik Düzenleme niteliğinde kabul edilmiştir.

Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk Hk. Yönetmelik (RG,14.6.2003,s.25137) hükümlerine göre (md.5) ayıp, malın piyasaya sunum tarzı, makul kullanım şekli ve piyasaya sürüldüğü an ve benzeri diğer hususlar gözönüne alınarak, bir kimsenin o maldan haklı olarak bekleyebileceği güvenliği sağlamayan mal, olarak tanımlanmıştır. Bir mal, sırf sonradan piyasaya daha iyi bir malın sürülmesi sebebiyle ayıplı sayılmaz.

Ayıp, genelde, maddi, ekonomik, hukuki, açık ve gizli olacak şekilde karşımıza çıkar. TKHK'da, satışa konu bir mal veya hizmetin ayıplı olması halinde, tüketicinin hangi haklara sahip olduğu ile kime ve nasıl rücu edebileceği konuları düzenlenmiştir. Satın alınan bir ürünün bu maddede tanımlandığı şekilde ayıplı olması halinde satıcı, bayi, acente, üretici ve ithalatçılardan her biri, tüketiciiye karşı müşterek ve müteselsilen sorumludur. Yani satıcı, kendisinin yalnızca bayi olduğu, ana bayi veya distribütör olmadığı ; ithalatçı veya imalatçı da olmadığını vb. ileri sürerek sorumluluktan kurtulamayacaktır. Benzer şekilde, örneğin distribütörün de, imalatçı olmadığını ileri sürerek sorumluluktan kurtulması söz konusu değildir. Yasa koyucu bu düzenlemeyle tüketiciiyi, üretim ve satış aşamalarındaki ilişki ve aksaklıklardan bağımsız tutmayı hedeflemiştir. Tacirlerin kendi aralarındaki

ihtilaflardan tüketicilerin etkilenmemelerini sağlamak, en temel tüketici haklarındandır (Özsunay, 1993:107-124).

Yargıtay, satın alınan ve ayıplı olduğu iddia edilen bir araçla ilgili olarak, ayıba karşı tekeffül hk. bir kararında, ayıbın açık veya gizli olup olmadığı, ayıp ihbar süreleri içinde ihbarda bulunulup bulunulmadığı ve aracın herhangi bir kazaya karışıp karışmadığının tespit edilmeden mahkemece bir karar verilmesinin doğru olmayacağına hükmetmiştir. Davacı, satın aldığı aracın boyasında gizli ayıp bulunduğundan bahisle aracın ayıpsız yenisiyle değiştirilmesine, mümkün olmazsa ödediği bedelin satış tarihinden işletilecek reeskont faiziyle davalıdan tahsil talep etmiştir. Davalı ise, ayıplı maldan satıcının sorumlu olduğunu, kendisinin ithalatçı olup davanın tarafı olamayacağını, ayıp ihbarında bulunulmadığını, araçta imalat hatası bulunmadığını, davanın BK md. 207 atfıyla TTK md. 25/4 uyarınca 6 aylık sürede açılmadığını beyan ederek, davanın reddini savunmuştur. Mahkemece, bilirkişi raporunda, aracın kullanımına engel olmayan nitelikte ayıplar olduğu, ancak ayıbın ne zaman (satış anında mı, yoksa sonradan mı) oluştuğunun belirlenemediği; ayıpların aracın yenisi ile değiştirilmesini gerektirecek nitelikte olmadığı, hasarın satış anında varlığının ispatı durumunda tenkis istenebileceği, garanti süresinin dolmaması sebebiyle ayıp ihbarının süresinde olup olmadığı ve zamanaşımı hususunun değerlendirilmediği, Emniyet Müdürlüğünün yazısına göre herhangi bir kazaya rastlanmadığı belirtildiğinden, davanın kısmen kabulüne,

alacağı dava tarihinden reeskont faizi yürütülmesine karar verilmiştir. Temyiz üzerine Yargıtay 19 HD, 2009 T.li kararında, aracın karıştığı herhangi bir kazaya rastlanmadığı bildirilmişse de, dosya içerisinde bulunan delil tespit raporunda aracın darbe gördüğü açıklandığı belirtildiğinden, yeterli araştırmadan verilen kararın bozulmasına hükmetmiştir (Mimaroglu, 1973:56).

Mal ve hizmet alımına ilişkin sözleşmeler Borçlar Kanun'umuzda (md.189-207) düzenlemiştir. Bununla birlikte TTK 'nda da satış sözleşmelerine ilişkin hükümler yer almaktadır. TTK md. 25'de, konunun temelde BK'da düzenlendiği belirtilmiş ve ticari satışlar hakkında özel kurallara yer verilmiştir. Konusu mal ve hizmet ifası olan sözleşme çeşitleri ile ilgili olarak BK'da yer alan hükümlerde ayıplı ifaya karşı ilgili tarafları koruyucu hükümler yer almaktadır. Bunlar içinde en genel ve teferruatlı düzenleme satım sözleşmesi için satıcının ayıba karşı tekeffül borcuna dair hükümlerdir.

Yargıtay, ayıplı eşyanın iadesine yönelik 2003 tarihli bir kararında, davacının, davalıya ait mağazadan döşemelik koltuk kumaşı satın alarak koltuklarına döşettiğini, ancak kumaşta yer yer renk değişikliği olduğunu, durumu davalıya bildirdiğini ancak sonuç alamadığını, hakem heyetinin lehine karar verdiğini ileri sürerek, kumaşın aynen, olmadığı takdirde ilamın icrası sırasında İİK md. 24 gereğince bedelinin davalıdan tahsiline karar verilmesini istemiştir. Mahkemece davanın kabulü ile kumaşının aynen, bu mümkün olmadığı takdirde icra

aşamasında belirlenecek değerinin davalıdan alınarak davacıya verilmesine karar verilmiş; hükmün davalı tarafından temyiz edilmiştir. Özellikle Tüketici Hakem Heyeti kararları 4077 sayılı kanunun 22. maddesi gereğince Tüketici mahkemelerinde delil olarak kabul edilebilmektedir. 4077 sayılı kanunun 4.maddesi, satılan malın ayıplı olması halinde, alıcıya aldığı malı firmaya geri vererek değiştirilmesini veya ödediği bedelin iadesini veya ayıbın neden olduğu değer kaybının, satım bedelinden indirilmesi ya da ücretsiz tamir talebi imkânı tanımıştır. Bu haklar bozucu yenilik doğuran haklardan olup, bunlardan biri kullanıldıktan sonra davalının aleyhine olacak şekilde değiştirilemez. Davacı, dava dilekçesinde öncelikle kumaşların yenileri ile değiştirilmesini istemiştir. Davacı bu hakkını kullanırken ayıplı malı da iadeye hazır olduğunu bildirmek zorundadır. Mahkemece davacının davalıdan alıp kullandığı kumaşları iade yönünde bir karar verilmemiş olması sebebiyle, yerel mahkemenin kararını bozmuştur. Kararın, denkleştirici adalet ilkesinin gerçekleştirilmesine yönelik olduğunu belirtmekte fayda vardır (Kocayusufpaşaoğlu, 1995:58-59).

Satılan maldaki ayıp kavramı hem BK, hem TKHK 'da tarif edilmiştir. Ayıp kavramı maddi ve hukuki ayıpları kapsar. Satıcının, ayıba karşı tekeffül borcu, kanunda öngörüldüğü için kanuni bir borçtur. Satıcı sözleşme ile ayrıca tekeffül etmese bile satılanın ayıbından dolayı sorumludur. Ancak bu sorumluluk kamu hukuku niteliğinde değildir. Satıcının hile ile gizlediği ayıplardan sorumluluğunu kaldıran sözleşme

hükümlerinden veya alıcının malın kontrolünü engelleyen sorumsuzluk kayıtlarından yararlanması mümkün değildir. Satıcı satılan maldaki ayıpları bilmeseyse bile ayıba karşı sorumlu olur. Satıcının bu borcu kusura dayanmayan bir sorumluluktur. Alıcının, satıcının sorumluluğu için onun kusurlu olduğunu ispat etme yükümlülüğü bulunmadığı gibi, satıcı da satıldandaki ayıbın kendi kusurundan ileri gelmediğini ispat ederek sorumluluktan kurtulamaz (Korah, 1990 – 1997:1-14).

BK'na göre satılan bir maldaki ayıbı, maddi ayıplar ve hukuki ayıplar olmak üzere ikiye ayırabiliriz. Bu ayrımında, ekonomik ayıpların maddi ayıp kavramı içinde düşünülmesi gerekecektir. Hukuki ayıp, hukuki bir sebepten dolayı alıcının satılan maldan gereği gibi istifade edememesidir. Eğer, örneğin satışa konu mal üzerinde 3. şahıslar hak ileri sürmekte ise, mülkiyeti münazaalı ise vb. bu hallerde malda hukuki ayıp var sayılmalıdır. Zira, bu tür durumlarda, alıcının maldan istifadesi hukuken engellenebilecek demektir. 3. şahsın, mal üzerindeki talebinin mahkemece reddedilmesi durumunda, hükümden önce, alıcının sözleşmeyi feshetmesi sebebiyle satıcı uğradığı zararı her halde 3. şahıstan talep edecektir. Kanunumuzda bu konuda açık bir hüküm bulunmamaktadır. Satılan maldaki ayıbın ekonomik mahiyette olması, ekonomik ayıbı oluşturur. Ekonomik ayıplar, alıcının maldan beklediği faydalanma ve kullanma imkânını azaltan, kullanılabilseyse bile malın maddi değerini düşüren özelliklerdir. Bu nedenle, ekonomik ayıpların maddi ayıplar

olarak düşünülmesi gerektiğini ifade etmiş-tik (Karayalçın, 1968:16-34).

3. Borçlar Kanunu'na Göre Satıcının Sorumluluğu

Satıcının satılan maldaki ayıptan sorumlu olabilmesi için; ayıbın nef'i (fayda) ve hasarın mal ve hizmetin ulaştığı zamanında var olması; gizli ve önemli olması, nihayet, satıcının sorumsuzluk kaydının bulunmaması gereklidir. Ticari alım satımlarda karşılaşılan problemlerden biri, alıcıya henüz teslim edilmemiş olup, yolda hasarlanan mallarda zarara kimin katlanacağıdır. Bu konu, sözleşmenin tekemmül ettiği anın tesbiti bakımından önem taşımaktadır. Eğer, satıma konu mal, "parça mal" niteliğinde ise, nef'i ve hasar, sözleşmenin kurulduğu zamanda; "misli mal" niteliğinde ise, emsallerinden ayrıldığı anda; gönderilecek mal satışında ise, malın gönderilmek üzere nakliyeciyeye teslimi anında geçer. Belirtilen andan sonra, artık malda meydana gelebilecek bozukluk, malın ayıbı olacağından artık alıcıya ait olur ve bunlardan satıcı sorumlu olmaz. Buna karşılık önceden mevcut bir ayıp daha sonra başka bir bozukluğa sebep olursa, bu sonuç önceki ayıbın devamı olduğu için tekeffüle konu olur. Örn: Satıcıya ulaştırılmak üzere nakliyeciyeye teslim edilen bir kamyon üzümde kasalardan birindeki çürük olanların, diğer kasalardakilerin de çürümmesine sebep olması hali. Ancak, nakliyecinin kusuru – hatalı araç kullanımı- sebebiyle çürük malın sağlam olanlarla karışmasına sebep olup olmadığı dikkate alınmalıdır. Alıcının bildiği veya bilmesi gereken ayıplar tekeffüle konu

olmaz. Ayıbın gizliliği ise, alıcı için söz konusu olmalıdır. Yani, alıcı, satın aldığı maldaki ayıbı biliyor veya bilebilecek durumda ise gizli bir ayıptan söz etmek mümkün olmaz. Satıcının ayıbı bilmiyor olması sonucu değiştirmez. Yani satıcı sattığı malın ayıplı olduğunu bilmediğini veya bilebilecek durumda dahi olmadığını ileri sürerek sorumluluktan kurtulamaz. Alıcının normal ve makul derecede dikkati sonucunda fark edebileceği ayıplar gizli ayıp sayılmaz. Taccirler için bu dikkatin ölçüsü, “normal” olmaktan ayrılıp, “basiretli” davranma kriterine dayanır. Ayıbın, alınan maldan bekleneni gerçekleştirememesi veya hizmetin yeterli olmaması gerekir. Eksikliğin önemi alıcının şahsi değerlendirmelerine göre değil; malın tahsis amacını gerçekleştirip gerçekleştirmemesine göre objektif bir kriterle tespit edilmelidir. Satılan malın fonksiyonlarını hiç gerçekleştirmemesi en önemli eksiklik olup, ayıp sayılır. Satılanın fonksiyonuna uygun olmasına rağmen, ondan bekleneni tam sağlamamasının ayıp sayılabilmesi için önemli olması gerekir. Burada ayıbın önemli olması şart değildir. Ayıbın önemli olmasını sözleşmeye göre tespit etmek mümkündür. Zira, bir ayıp, bazı hallerde alıcının maldan istifadesini engellerken, başka bir alıcı için engel teşkil etmeyebilir; veya her alıcı aynı ayıptan aynı zararı görmeyebilir. Örneğin, tüketicinin satın aldığı ayıplı bir iş makinesini kullanamaması sebebiyle hasat zamanı zarar görmesi ile aynı sezonda kullanma ihtiyacı duymayan bir alıcının uğrayacağı zarar elbette farklı olacaktır. Sözleşmede alıcının amacı belli ise satılanın bu amaca uygun olup olmadığının bilinmesi durumun aydın-

lanmasına yardımcı olur. Ayrıca, sözleşmede satıcı lehine bir sorumsuzluk kaydının bulunması, ayıbın diğer şartları bulunsun bile satıcıyı sorumluluktan kurtarır. Buna karşılık satıcının hile ile gizlediği ayıplardan da sorumluluğunu kaldıran sorumsuzluk kayıtları geçersizdir. Bu tür kayıtlar, ancak hafif ihmal hallerinde geçerli kabul edilmelidir (BK md.99). Satıcının, ayıptan sorumlu tutulabilmesi, yukarıda açıklanan şartlara ilaveten, malın muayenesi ile tesbit edilen ayıbın derhal satıcıya ihbar edilmesini gerektirmektedir. Bu sebeple alıcı malı muayene etmelidir. Muayene uygun bir zamanda olmalıdır. Uygun zaman kavramından ne anlaşılması gerektiği net olmayıp, her olayda ayrı değerlendirilmek durumundadır. Buna rağmen, zorunlu olarak hem TTK hem BK ‘nda düzenleme bulunmaktadır. Muayene zamanı malın teslim alınması ile başlasa dahi her zaman teslim muayene zamanının başlangıcı olmayabilir (İnan, 1998:67-77).

Ticari satışlarda TTK md.25 hükmüne göre ayıp teslim sırasında açıkça belli değilse alıcı, teslimden itibaren 8 gün içinde muayene etmeye veya ettirmeye mecburdur. Muayene edilen malda bir ayıbın tespit edilmesi halinde alıcının, derhal ayıbı ihbar etmesi gerekir. İhbarın yapılması için bir muayene zorunluluğu olmayıp, muayene etmeden de ihbarda bulunulabilir. İhbar ettiği ayıpları alıcının ispat etmesi gerekir. Ayıbın 8 günlük muayene süresinin son gününde anlaşılması halinde, 8 günlük süre geçmiş olmasına rağmen derhal ihbar yapılmak şartıyla geçerli olmalıdır. Yani, muayene sonucu anlaşılabilen gizli ayıpların ise sonradan an-

laşılması halinde, alıcı durumu derhal ihbar ederek ayıba karşı tekeffül hükümlerinden yararlanabilir (İmre, 1982:401-420).

4. TKHK 'na Göre Satıcının Sorumluluğu

TKHK ayıp kavramını Borçlar Kanunu'ndan farklı ve daha detaylı tarif etmiştir. Yasada ayıbın kapsamı, maddi, hukuki ve ekonomik ayıp olarak belirtilmiştir. TKHK 'nda, BK 'ndan farklı olarak ekonomik ayıp kavramına da yer verilmiştir. Borçlar Kanunu kapsamında satıcının ayıba karşı tekeffül sorumluluğu, bütün satım sözleşmeleri için söz konusudur. TKHK 'na göre ayıba karşı sorumluluk, menkul mal satışlarına, hizmet ayıplarına ve imalat ayıplarına karşı söz konusu olmaktadır. Yani, bir yandan ayıbın kapsamı detaylandırılırken, bir yandan konu sınırlaması getirilmiştir. Ayrıca sözleşmenin bir tarafının da mutlaka tüketici olması gerekmektedir. Tüketici sıfatını haiz olmayanlar, bu yasanın korumasından yararlanamayacaklardır. Yani, sözleşmenin taraflarından birinin tüketici olmaması halinde TKHK uygulanmayacaktır. Borçlar Kanunu'ndan farklı olarak, ayıbın en son ne zamana kadar teşekkül etmesi gerektiği konusunda TKHK 'da bir hüküm yoktur. Ancak, tüketicinin, teslim aldığı mala ilişkin yasal haklarını 30 gün içerisinde kullanabileceği düzenlenmiştir. Burada ilk bakışta "teslim alma" anına kadar ayıbın mevcut olması gerektiği sonucu çıkar. Ancak, teslim alma anı, kanunda geçen hakların kullanılması için başlangıç teşkil eder. Bu bakımdan ayıbın gerçekleştiği en son an yukarıda satıcının ayıba karşı

tekeffül borcunun anlatıldığı gibi, nef'i ve hasarın intikal anında var olması gerekmektedir. Buradan, sözleşmenin akdi anında malda var olan –hatta belki de hile ile bile- satıcının alıcıdan gizlediği ayıp, teslim anına kadar satıcı tarafından tamir veya başkaca bir suretle giderilmişse, sırf bu nedenle alıcı akdi haklı nedenle fesih edemeyebilir. Bu örnek, tabiatıyla, maldaki orijinalliğinin bozulmadığı haller için geçerli olabilir. Örnek olarak, çalışır vaziyette olmayan, eski model bir biçerdöveri, tamir ederek çalışır hale getirdiğini ve satışa hazır olduğunu söyleyen satıcının, teslimden önce süresinde malı tamir ederek çalışır hale getirmesi hali gösterilebilir (Erol, 1996:28-44).

TKHK uygulaması bakımından da ayıbın gizli olması gerekmektedir. Buradaki gizlilikten maksat, alıcının ayıbı bilmemesidir. Alıcının ayıbı bilerek aldığı mal ve hizmetler için TKHK hükümleri uygulanmaz. Ayıp önemli olmasa bile, sadece varlığı kanunun uygulanması için yeterlidir. Buna karşılık tüketicinin beklediği fayda salt tüketicinin subjektif beklentilerine bakılarak değil; o mal ve hizmetin tahsis amacına göre tespit edilmelidir. Ayıplı ürün satanlar bu hususu alıcının kolayca okuyabileceği şekilde yazmak ve bu durumun fatura ve fişte gösterilmesi şartıyla özürle mal satışından sorumlu olmazlar. Dolayısıyla TKHK 'un uygulanması kapsamında satıcının ayıba karşı tekeffül sorumluluğunu kaldıran sorumsuzluk anlaşmaları geçersizdir (BK md.99). Ticari ve tüketici hakları kapsamı dışında kalan satımlarda, satıcının hafif ihmali ile ilgili sorumluluktan peşinen kurtulmasını içeren

şartlaşmaların geçersizliğine paralel bir düzenleme getirilmiştir. Bu noktada, borçlunun, BK kapsamında da hile ve ağır ihmal hallerinde sözleşmede aksi yönde hüküm bulursa dahi sorumluluktan kurtulamayacaklarını belirtmekte fayda vardır. Tüketicie bir mal ve hizmet arz edenlerin, ayıp dolayısıyla sorumlu olabilmeleri için kanunda ayıp olarak nitelendirilen hususların tüketici tarafından tespit edilmesi ve ihbarda bulunması gerekmektedir (Erman, 1987:25-36).

TKHK <da alınan mal veya hizmetin muayene edilmesine dair bir kural yoktur. Ancak mal veya hizmetin ayıplı olduğunun anlaşılması halinde teslimden itibaren 30 gün içinde kanunun tanıdığı hakkın kullanılması gerekir. Kanun>da geçen 30 günlük süre ayıbın ihbar ve talep suresidir. Ayıbın gizli olmasından 30 gün geçmiş olsa bile tüketici ihbar ve talepte bulunabilir. Ayıbın gizli olması gerekir. Açıkça belli olan ayıplardan sorumluluk doğmaz.

5. Borçlar Kanunu'na Göre Alıcının Hakları

Teslim aldığı malın ayıplı olduğunu tespit eden alıcının, sözleşmeden vazgeçme, bedelin indirimini talep etme, ayıpsız emsali ile değiştirilmesini talep etme, tazminat davası açma ve hakem heyetine başvurma hakları bulunmaktadır. Alıcı, önemli ayıp karşısında dilerse sözleşmeden dönebilir. Sözleşmeden dönme halinde her iki taraf da karşılıklı olarak aldıklarını iade eder. Alıcının talebi üzerine, hâkimin kararıyla üzerine semenin

tenzili yoluna gidilir. Tenzil edilecek semen miktarı, malın ayıplı değeri ile ayıpsız değerinin oranı bulunarak bu oran satış bedeline uygulanmak suretiyle elde edilecek miktar kadardır. Yapılan hesaplama sonunda bulunan indirilecek değer, malın değerine teka-bül ediyorsa bu hakkın kullanılmasına izin verilmez. Alıcının ayıp dolayısıyla zarara uğraması da mümkündür. Örneği alıcı, satın aldığı ürünün ayıplı olması sebebiyle, zamanında tarlasını sürememişse, aracı kullanıp gelir elde edememişse, bankaya ek faiz ödemek zorunda kalmışsa vb. haller söz konusu olabilir. Bu tür durumlarda, zararın tazmini için genel hükümlere müracaat etmek gerekecektir. Eğer, alıcı, malı, karyyla bir 3. şahsa satacak idiyse ve ayıp sebebiyle kardan mahrum kalmışsa, tüketici haklarından (nihai kullanıcı olmadığı için) yararlanamayacaktır. Bu halde de TTK hükümleri uygulanacaktır. Satılan misli mal ise, alıcı ayıplı mal ile ayıpsız benzerinin değiştirilmesini isteyebilir. Satıcının elinde malın benzeri olmasa dahi değiştirme istenebilir. Satıcı bu durumda malın ayıpsız mislini temin etmek zorundadır. Piyasadan tedariki de mümkün olamıyor ise, bu malı ya misli mal olarak görmemek veya bedeline hükmetmek gerekecektir. Ayıplı mal dolayısıyla zarara uğrayan tüketici, seçimlik haklarından biri ile birlikte veya ayrı ayrı tazminat davası açabilir. Bu durumda genel hükümlere göre dava açılır. Ayıplı mal veya hizmet nedeniyle, tüketici taleplerini satıcıya, sağlayıcıya, beyiye, acenteye süresi içerisinde bildirir. TKHK 'a göre, tüketicinin isteğini firma yerine getirmekle yükümlüdür. Ayıplı bir mal veya hizmet nedeniyle tüketici ilgili firma-

lardan olumsuz cevap alırsa, Tüketici Hakları Derneği'ne (THD), şubelerine, şubesi yoksa Tüketici Dernekleri Federasyonu'nun (TÜDEF) üyesi olan Tüketici Derneklerine, Kaymakamlıklarda ve Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüklerinde bulunan Tüketici Sorunları İl Hakem Heyetlerine, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Tüketicinin ve Rekabetin Korunması Genel Müdürlüğüne, Tüketici Mahkemelerine başvurabilir. Satın alınan mal veya hizmetlerde mutlaka fiş – fatura, sözleşme, garanti kapsamındaki mallar için ise Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca onaylanmış garanti belgesi, Türkçe tanıtma ve kullanma kılavuzu istenmelidir. Alınan yerli ya da ithal malın Türkçe Kullanım Kılavuzu yoksa Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na şikâyet yoluna başvurulmalıdır (Eren, 1994:26-71).

6. Borçlar Kanunu ile TKHK 'nun Karıştırılması

Hukukumuzda sözleşme ilişkisi temel olarak Borçlar Kanunu'nda düzenlenmiştir. İlişkide taraflarının niteliğine göre, TKHK yahut TTK'nun uygulanması gündeme gelmektedir. BK 'nda yer alan hükümlere, her iki durumda da refere edilebilmektedir. Borçlar Kanunu açısından ayıplı mal ve hizmet, satılan şeyde, satıcının açıkladığı ve taahhüt ettiği vasıfları taşımayan, değerini yahut ondan sözleşme gereği umulan faydayı azaltan veya ortadan kaldıran her türlü eksikliklerdir. Doktrinde ekonomik eksiklikler de ayıp ifade edilmektedir. Ancak, nelerin ekonomik eksiklik olduğu tartışmalıdır. Bu noktada, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nce, bideyette ekonomik menfaatlerin “insan hak-

kı” olarak görülmediğini, ancak sonradan bu görüşün değişerek, kişilerin ekonomik çıkarlarının ihlalinin de insan haklarına aykırılık teşkil ettiğinin kabul edildiğini görüyoruz. Viyana sözleşmesinde de malların satım akdinde belirlenen miktar, kalite ve öngörülen şekilde ambalajlanmış olması gerektiği belirtilmektedir. Buna riayetsizlik, usule uygun olmayıp, ekonomik ayıp olarak görülmektedir. Esasen, uygun olmama ifadesi de ekonomik eksiklik kavramını açıklamaya yetmemektedir. Miktar eksiklikleri ile ilgili olarak, Borçlar Kanunu'nda açıklık yoktur. Doktrinde miktar eksiklerinin temelde ayıp kabul edilmemesi gerektiği ileri sürülmektedir. TKHK ise, açıkça miktar eksikliklerini de ayıp olarak ele almaktadır. Tanım, özü itibarıyla aynı olmakla birlikte “ilan ve reklamlarda belirtilen özelliklerin” bulunmaması da ayıp olarak düzenlenmiştir. Gerçekten, tüketicilerin tercihlerinin pek çoğu günümüzde reklamlarla belirlenmektedir. Reklamlarda belirtilen özelliklerin malda mevcut olmaması durumunda, alıcının 4'üncü md. deki seçimlik hakları kullanılabilmesi doğal bir sonuçtur. Satıcının vaadettiği niteliklerin bulunmaması ifadesi yerine, satıcının bildirdiği niteliklerin bulunmaması ifadesinin kullanılması da önemlidir. Zira bir hususun vaadi ile bildirilmesi (taahhüt) tazminat yükümlülüğünü doğrudan etkilemektedir. Sadece satıcının bildirdiği niteliklerdeki eksikliğin ayıp kabulü, tüketicilerin mağdur olmamaları bakımından yerinde bir düzenlemedir. Avrupa Topluluğu Komisyonu “Üye Ülkelerin Ayıplı Mamulden Dolayı İmalatçının Sorumluluğu ile ilgili yasa, tüzük ve idari dü-

zenlemelerin uyumlaştırılması hakkında 25 Temmuz 1985 tarih ve 85/374 sayılı Konsey Direktifi'nde, ayıplı imalat kavramına yer verilmiştir. Direktife göre bir mamul, tüketicinin tüm durumları göz önüne alarak, o mamulden beklemeye mezu olduğu güvenliği sağlamıyorsa, o mamul ayıplı (bozuk) mamul sayılır". (Yavuz, 1996:56).

BK md.198, müşteri kabz ettiği mebiin halini örf ve âdete göre imkân hâsıl olur olmaz muayene etmek borcu ile mükellef olup, mebi de bayiin tekeffülü altında olan bir ayıp gördüğü zaman, bunu derhal bayie ihbar etmesi lâzım gelir. Bunu ihmal ettiği halde, mebi kabul etmiş sayılır. Meğerki mebi de âdi bir muayene ile meydana çıkarılmayacak bir ayıp bulunsun. Bu kabilen bir ayıp sonradan meydana çıkarsa derhal bayie ihbar edilmelidir. Aksi takdirde, mebi bu ayıp ile beraber kabul edilmiş olur. Yani, satın alınan malın muayenesi alıcı için bir yükümlülüktür. Gizli ayıp olması halinde de derhal satıcıya bildirilmelidir. Görüldüğü gibi, alıcının ayıba bağlı haklarını kullanabilmesi için bu ayıbı BK md.198 uyarınca, gizli ayıp söz konusu olmadıysa, satıcıya "derhal" bildirmek zorundadır. Burada "derhal" kelimesinden kastedilen süre ayıbın ortaya çıkma şekline göre tayin edilecektir. Basit muayeneyi gerektiren ayıplarda bu bildirim derhal olması gerekirken, gizli ayıplarda bu süre ayıbın tespit şekline göre uzayabilecektir. Örneğin, satın alınan çamaşır makinesinin camının çatlak olduğu derhal görülebilecek iken, pervane arızası, ancak çalıştırdıktan sonra ortaya çıkabilir. Çeyiz için alınan bir

malın uzun süre kullanılmadan ambalajında bekletilmesi beraberinde süre sorunları doğurabilmektedir. Bu tip sorunların çözümünde teamüllere refere edilmelidir. Buradan, gizli ayıbın sonradan ortaya çıkması durumunda, alıcının, bildirimini "derhal" yapma sorumluluğu kalktığı sonucu çıkarılmamalıdır. Gizli veya açık, muayeneli veya muayenesiz, ne şekilde ortaya çıkarsa çıksın, ayıp, anlaşıldığı andan başlayarak en kısa zamanda ihbar edilmelidir (Yavuz, 1996:56).

Borçlar kanununda tamir hakkı alıcıya doğrudan bir seçimlik hak olarak tanınmamış olmasına rağmen, yorum yoluyla bu hakkın tanınmasına engel de yoktur. Doktrin de bu doğrultuda başka fikirler de vardır. Ayıplı malın tamir edilmesi MK md.2 uyarınca dürüstlük şartıdır. Avrupa Konseyi'nce yayımlanan 85/374 nolu Direktifte de, 4703 Sayılı Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanması Hakkında Kanunla alıcılara sunulan genel işlem şartları ve üreticinin sorumluluğu gibi kavramlar çerçevesinde, tüketici olmayan alıcıların da genel hükümlere göre tamir talep hakkı bulunduğu kabul edilmesi gerektiği belirtilmektedir. Malın ayıplı çıkması halinde, alıcı (Md.202-203) sözleşmenin feshi ile semenin iadesini, bedelin tenzilini veya malın ayıpsız misliyle değiştirilmesini talep edebilir. Borçlar Kanunu'nun, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a göre eksik tarafı, malın ayıplı çıkması halinde alıcının malın tamirini talep hakkının bulunmamasıdır. Gerçekten, Borçlar Kanunu'nda satıcının ayıplı malı tamir yükümlülüğü yoktur. An-

çak, BK md. 360/2 de müteahhidin kusurlu eseri tamir yükümü; md 250 gereği, kirala-yanın ayıplı taşınmazdaki kusurları bertaraf yükümü; md. 194 ve 196 gereği satıcının ayıpsız mal teslim etme borcu düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler, kıyasen ayıplı malın tamiri için de kullanılabilir. TKHK gereği, satın alınan bir malın ayıplı olduğu anlaşıl-duğunda, tüketici, malı teslim aldığı tarihten itibaren 30 gün içerisinde iade ederek ücret-siz tamir talep edebilir. Md. 13 gereği de, satıcı, malzeme, işçilik veya montaj hatala-rından dolayı malın arızalanması halinde iş-çilik, parça bedeli veya başkaca bir ad altın-da ücret talep etmeksizin tamir ile yüküm-lüdür. Satıcı için bu tamir yükümlülüğü, garanti süresince geçerlidir. Yargıtay, 2007 tarihli bir kararında da, davacının, bayisi-ne sattığı jeneratörlerin garanti belgelerinin bulunmamasının hukuki ayıp teşkil ettiğine ve bu nedenle alıcının sözleşmeyi fesihte haklı olduğuna dair verilen yerel mahkeme kararını onamıştır (Yılmaz, 1999:79-102).

Genel hükümler çerçevesinde satış akdi satıcı ile alıcı arasında kurulmuştur. İthalatçı, genel hükümlerden doğan haklarını kullanan alıcılardan gelen talepleri ithalatçı olarak, doğrudan satıcı olmadığı sürece, dikkate almayabilecektir. Alıcıların yu-karıda yazılı BK hükümleri gereğince sa-tım akdinden dolayı satıcıları olan bayi ve toptancılara başvurmaları ve ancak somut olaya göre kendilerine uyan BK'da yazılı seçimlik hakları kullanmaları gerekmektedir. TKHK, ambalajında, etiketinde, tanı-tma ve kullanma kılavuzunda yer alan veya satıcı tarafından vaat edilen veya standar-

dında tespit edilen nitelik ve/veya niceliğine aykırı olan ya da tahsis veya kullanım amacı bakımından değerini veya tüketicinin ondan beklediği faydaları azaltan veya ortadan kal-dıran maddî, hukukî veya ekonomik eksik-likler içeren mal veya hizmetler, ayıplı mal veya ayıplı hizmet olarak kabul edilir. Satın alınan malın ayıplı olduğunun anlaşılması halinde; tüketici, malı teslim aldığı tarihten itibaren 30 gün içerisinde bu malları satıcı firmaya geri vererek değiştirilmesini veya ödediği bedelin iadesini veya ayıbın neden olduğu değer. Kaybının bedelden indirimini ya da ücretsiz olarak tamirini talep edebilir. Tüketici bu taleplerden herhangi birisini tercihte serbesttir. Satıcı, tüketicinin tercih ettiği bu talebi yerine getirmekle yükümlüdür. Ayıplı maldan ve/veya ayıplı malın neden olduğu her türlü zarardan dolayı tüketiciye karşı satıcı, bayi, acente, imalatçı-üretici ve ithalatçı, müştereken ve müteselsilin sorumludurlar. Satılan malın ayıplı olduğunun bilinmemesi bu sorumluluğu ortadan kaldırmaz. Satılan malın ayıbı gizli nitelikte ise veya ayıp tüketiciden hile ile gizlenmişse, satıcı 30 gün içerisinde kendisine başvurulmadığını ileri sürerek sorumluluktan kurtulamaz. Satıcı daha uzun bir süre için garanti vermemiş ise, ayıplı maldan ve ayıplı malın neden olduğu her türlü zararlardan dolayı açılacak davalar, ayıp daha sonra ortaya çıkmış olsa bile malın tüketiciye tesliminden başlayarak 2 yıllık zamanaşımına tabidir. Satıcı, ayıbı hile ile gizlemiş ise, zamanaşımından faydalanamaz. Ayıplı hizmetler de aynı hükümlere tabidir. Ayıplı hizmetin yeniden görülmesi imkânsızlaşmış veya amaca

aykırı sonuçlar doğuracak nitelikteyse, bedel iadesinde tüketicinin ayıplı hizmetten sağladığı fayda kadar indirim yapılır. Ayıplı olduğu bilinerek satın alınan mal ve hizmetler hakkında ise bu hükümler uygulanmaz. Satışa sunulacak kullanılmış, tamir edilmiş veya ayıplı mal üzerine veya ambalajına, imalatçı veya satıcı tarafından alıcının kolaylıkla okuyabileceği şekilde «özürlüdür» (defoludur) ibaresini içeren bir etiket konulması zorunludur. Bu durum, tüketiciye verilen fatura, fiş veya satış belgesinde de gösterilir. Defolu mal satılan işyerlerine bu hüküm uygulanmaz. Yargıtay 13 HD.2005 tarihli bir kararında, TKHK gereği alıcı malın tesliminden 30 gün içinde ayıplı satıcıya bildirmekle yükümlü ise de, gizli ayıbın ne zaman ihbar edileceğine dair yasa da bir hüküm yoktur. Bu sebeple, TKHK md. 30 gereğince, genel hükümler uygulanacaktır. Gizli ayıpların hangi sürede satıcıya ihbar edileceğine dair, TKHK'da bir hüküm bulunmadığına göre, BK md. 198 hükmü uygulanır. Buna göre, ayıp sonradan meydana çıkarsa, derhal satıcıya ihbar edilmelidir. Aksi takdirde satılan, bu ayıp ile beraber kabul edilmiş addolunacaktır (Yurtcan, 1996:23).

TTK md. 25 gereği, tacirler arasındaki ticari satış ve trampalarda dahi Borçlar Kanunu'nun satış ve trampa hakkındaki hükümleri uygulanır. Sözleşmenin mahiyetine, tarafların maksadına veya ürünün cinsine göre sözleşmenin kısmi kısmi icrası mümkünse veya alıcı kısmi teslimi, ihtirazı kayıtları sürmeksizin kabul etmişse, sözleşmenin yerine getirilmemesi yüzünden alıcının

haiz olduğu haklar yalnız teslim edilmemiş olan kısım hakkında kullanılabilir. Alıcı mütemerrit olduğu takdirde satıcı, malın satışına izin için mahkemeye başvurabilir. Mahkeme, satışın açık artırmayla veya bu işe memur edilen bir kimse marifetiyle yapılmasına karar verir. Satıcı talep ederse, satışa memur edilen kimse, satışa çıkarılacak emtianın vasıflarını bilirkişi marifetiyle tesbit ettirir. Satış masrafları satış bedelinden çıkarıldıktan sonra artan para, satıcının takas hakkı mahfuz kalmak şartıyla, satıcı tarafından alıcı namına bir bankaya ve banka bulunmadığı takdirde notere tevdi olunur ve keyfiyet hemen alıcıya bildirilir. Emtianın ayıplı olduğu teslim sırasında açıkça belli ise, alıcı iki gün içinde keyfiyeti satıcıya bildirmeye mecburdur. Açıkça belli değilse alıcı emtiayı teslim aldıktan sonra sekiz gün içinde muayene etmeye veya ettirip, emtianın ayıplı ise, haklarını muhafaza etmek için keyfiyeti yine bu süre içinde bildirmeye mecburdur. TTK tacirler açısından ticari satımlarda hem ayıp ihbar müddeti, hem de zamanaşımı kısaltılmıştır. Buna göre muayene ve ihbar süresi açık ayıplarda 2 gün, gizli ayıplarda 8 gün olarak belirlenmiştir. Zamanaşımı süresi ise 6 aydır. TTK md 20 gereği, tacirler arasında, diğer tarafı temerrüde düşürmek veya mukaveleyi fesih yahut ondan rücu maksadıyla yapılacak ihbar veya ihtarların muteber olması için noter marifetiyle veya iadeli taahhütlü bir mektupla yahut telgrafla yapılması şarttır. Tacirler arasındaki satımlarda ayıp gizli dahi olsa TTK md. 25/3 gereğince 8 günlük sürede muayene yapılmaması nedeniyle yasal şart gerçekleşmemiş olacaktır. Yargıtay 19 HD,

2009 tarihli bir kararında, malın teslim alım tarihinden itibaren 10 gün sonra ayıbın açığa çıktığını, ancak ayıp ihbarının süresinde ve usulüne uygun biçimde yapılmadığı gözden kaçırılarak hüküm kurulmasını doğru görülmemiştir. Bir başka kararında da, alıcının, ayıba karşı tekeffül hükümlerinden yararlanabilmesi için, TTK md 25. ve BK md. 198 'de düzenlenen açık ve gizli ayıplar için öngörülen yasal sürele uyulmasının şart olduğunu; davacının, malların garanti belgesiz olduğunu öğrendiği halde ayıp ihbarını belirtilen süremeyeceğine hükmetmiştir (Van Den Bossche, 1997:24-37).

TTK md 25/4'de kısaltılmış olan zamanaşımı süresinin azaltılabileceği belirtilmiştir. Sürenin azaltılabileceği hükme bağlanmış olmakla, buradan süresin artırılmayacağı 6 aylık sürenin kesin bir süre olduğunu söylemek mümkündür. İthalatçı ya da üreticilerin ithal ettiği malları satın alanlar tüketici olmayıp tacir iseler, md. 25'e tabidirler. Ticari satımlarda ihbar süresi 2 ile 8 gün, zamanaşımı süresi de 6 ay olarak belirlendiğinden tacirlerin haklarını bu sürede kullanmaları gerekir.

SONUÇ ve ÖNERİ

Gelişen teknoloji ve ticari ilişkiler birbirine paralel olarak gittikçe karmaşık hal almıştır. Bu durum karmaşık hukuki problemlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Sistem; uygulanan tüketici kanunlarını, gelişen toplumsal ilişkilere paralel olarak geliştirmektedir. Bireysel tüketici haklarının korunmasına yönelik olarak, büyük işletme ve şirket-

lerin uyguladığı tüketici politikalarına yönelik, artan haksızlıklar nedeni ile bireysel tüketicilere bazı hakların tanınması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Serbest piyasa ekonomisine bağlı olarak, bu hakların tanınmasına olan ihtiyacın daha da artacağını söylemek mümkündür. Oluşan bu koşullar nedeni ile tüketicilerin bilinçlendirilmesi, sistemin daha aktif işlerliğinin sağlanması ve mevcut yasa ve yönetmeliklerin cesur davranılarak uygulanması gerekir.

Bir alım satım ilişkisinde yaşanan problemlerin başında, satın alınan maldan umulan faydanın sağlanamaması gelmektedir. Günümüzde tüketici aldanması olarak adlandırılan reklamlar "Aldatıcı Reklamların" tüketici yanılmasına yönelik oldukça katkı sağladığı görülmektedir. Uygulanan tüketicinin korunmasına ilişkin kanunda satıcı karşısında tüketicinin ayıplı mala karşı çok korunmadığı ve yürütülen ilgili kanunun tekeffül borucu açısından çok da önemli değişiklikler içermediği görülmektedir.

Yine "Mal" ve "Hizmet" kavramlarının iktisat bilimi içerisinde yer alması, mevcut kavramların iktisatçılar tarafından daha fazla kullanılması, hukuk ve iktisat bilimleri arasında görüş ve yaklaşım kargaşalarının yaşanmasına neden olduğu görülmektedir. Tüketicinin korunması ve ayıplı malın iadesinde uygulanan 15 günlük süre tüketicinin haklarını koruması açısından önemli bir uygulamadır. Ayrıca, ayıplı mal sebebi ile tüketicinin haklarını koruması ve dava açma süresinde uygulanan 2 yıllık zaman aşım süreci tüketici haklarının korunması açısından

isabetli olmuştur. Fakat tüketicinin uğradığı zararın tazmin edilmesi için açılacak olan tazminat davalarında uygulanan 2 yıllık zaman aşım sürecindeki kısıtlar ise (İki Yılda Zaman Aşımına Uğrar) tüketicinin aleyhine bir sonuç oluşturmaktadır.

Ayıplı mal kavramında tüketicinin tacir ve satıcı karşısında haklarının; ilgili kanun genişletilerek etkin olarak kullanılması gerekliliği ve zorunluluğu göstermektedir. Halen Tüketicinin Korunmasına ilişkin yürütülen kanunda eksiklikler bulunmaktadır. Bunların ivedilikle iyileştirilmesi ve uygulamaya geçirilmesi gereklidir.

Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk Hk. Yönetmelik (RG,14.6.2003,s.25137) hükümlerine göre (md.5) ayıp, malın piyasaya sunum tarzı, makul kullanım şekli ve piyasaya sürüldüğü an ve benzeri diğer hususlar göz önüne alınarak, bir kimsenin o maldan haklı olarak bekleyebileceği güvenliği sağlamayan mal, olarak tanımlanması da dikkat çeken hususlar arasındadır. Bu nedenle uygulanan kanunun tüketicinin lehine kullanılması ve tüketici haklarının zarar görmemesi açısından genişletilerek uygulayamaya geçirilmesi önem arz etmektedir.

TKHK ayıp kavramını Borçlar Kanunu'ndan farklı ve daha detaylı tarif etmiştir. Yasada ayıbın kapsamı, maddi, hukuki ve ekonomik ayıp olarak belirtilmiştir. TKHK 'nda, BK 'ndan farklı olarak ekonomik ayıp kavramına da yer verilmiştir. Borçlar Kanunu kapsamında satıcının ayıba karşı tekeffül

sorumluluğu, bütün satım sözleşmeleri için söz konusudur.

KAYNAKLAR

ASLAN, İ. YILMAZ (1997). “Rekabet Hukuku ve Rekabetin Korunması Hakkında Kanun”, Ezgi Yayınları, Bursa. ss.45-73 AY Mah. 6.10.1986 T.E 86/21; K 86/23 RG 14.3.1987 s. 19400

EREN, FİKRET (2003). “Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt:I, İstanbul. s.26

EREN, FİKRET (2003). “Borçlar Hukuku Genel Hükümler”, Cilt: II, İstanbul. s.71

ERMAN, SAHİR (1993). “Şirketler Ceza Hukuku”, Ticari Ceza Hukuku VII, İstanbul. ss.19-28

ERMAN, SAHİR (1987). “Devletin Ekonomik İtibarını Sarsma/Açığa Atılan İmzanın Kötüye Kullanılması/ Hileli Taksiratlı İflas» -konulu tebliğin sonundaki «tartışmalar» kısmı- Ekonomik Suçlar ve Ceza Kanunu Ön Tasarısı Sempozyumu, 17-18 Nisan 1987, İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 1987-19, ss. 25-36.

EROL, KEMAL (1996). «Rekabet Kurulunun Yapısı ve Yetkileri ve Usul», İNAN, Nurkut, Rekabetin Korunması Hakkında Kanunun Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Etkisi, TES-AR Yayınları No: 20, Ankara. ss. 28-44.

İMRE, ZAHİT (1973). «Türk Medeni Hukukuna Göre Hakimin İktisadi Meseleler Karşısında Durumu», Kemal Fikret ARIK'a Armağan, Ankara. s. 153- 194.

İMRE, ZAHİT (1982). «Hukuki Mesuliyetin Esası Üzerine Bazı Düşünceler», İÜHFİM, Doğumunun 100. Yılında Atatürk'e Armağan, C.XLV-XLVII, S.1-4, 1979, 1980 1981, İstanbul. s. 401-420.

İNAN, NURKUT (1998). «Maddi Hukuk Açısından Türk Rekabet Yasası», Türk Rekabet Hukuku ve Rekabet Kurumu Uygulamaları Semineri, Çimento Müstahsilleri İşverenleri Sendikası Yayını. Ankara. s. 67-77.

KARAYALÇIN, YAŞAR (1968). «Ticaret Hukuku», I. Giriş - Ticari İşletme, Ankara. ss.16- 34

KARAYALÇIN, YAŞAR (1975); «Özel Hukukda Meseleler ve Görüşler», Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara. ss.46-47

KARAYALÇIN, YAŞAR (1988); «Özel Hukukda Meseleler ve Görüşler», III, Ankara Üniversitesi Yayınları, s.49

KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, NECİP(1994). «Borçlar Hukuku Dersleri», 1. Fasikül, İstanbul Üniversitesi Yayınları, ss.58-59

KORAH, VALENTINE (1990). «An Introductory Guide to EEC Competition

Law and Practice», Oxford.

KORAH, VALENTINE (1997). «Invalidity of Exclusive Provisions in Distribution Contracts under EC Competition Law», in GORMLEY, Laurence, Current and Future Perspectives on EC Competition Law, European Monographs, Kluwer 14, s. 1-14.

MİROĞLU, S.KEMAL (1973). «Ekonomi, Ticaret ve İşletme Hukuku», Prof. Dr. Kemal Fikret ARIK'a Armağan, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara. s.56

SEYİDOĞLU, HALİL (1992). «Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük», Gazi Kitapevi, Ankara. ss.23-24

SÖYLEMEZ, ZERRİN (2008-2010); «Tüketici Bilinci»; KSAD, Kadın Sorunlarını Araştırma Derneği Araştırma Yazısı, EASY Araştırma Yazısı www.kasd.org.tr s.3-7

TEKİNAY, SELAHATTİN SULHİ, (1990). «Kişilik Haklarına İlişkin Yasal Değişiklikler Hakkında Eleştiriler», Prof. Dr. Haluk TANDOĞAN'ın Hatırasına Armağan, Ankara 1990, s. 55-66.

ÖZSUNAY, ERGUN (1993). «Türkiye'de Karteller ve Rekabet Sınırlamalarına İlişkin Bir Kanun Hazırlanmasına Yönelik Çalışmalar ve «Rekabetin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı»na İlişkin Görüşler», Avrupa Topluluğu Rekabet Politikaları Hukuk Düzeni ve Türk Rekabet Ka-

nunu Tasarısı Uluslar arası Sempozyum, İstanbul. s. 107-124.

ÖZAY, İLHAN (1996); “Günüşiğinde Yönetim”, Beta Yayınları, İstanbul. ss.41-43

VAN DEN BOSSCHE, ANNE MARIE (1997). “The International Dimension of EC Competition Law”, The Case of the Europe Agreement, ECLR, 1, s. 24- 37.

YAHYAOĞLU, GÜRAN & KORKMAZ, MURAT (2011). “Aldatıcı Reklamların Rekabet Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, Akademik Bakış Dergisi, Sayı: 24 Nisan, Mayıs, Haziran <http://www.akademikbakis.org/24/10.pdf> Erişim: 10.08.2011

YURTCAN, ERDENER (1996). “Ceza Yargılama Hukuku”, Beta Yayınları, İstanbul 1996. s.23

YAVUZ, CEVDET (1996); “Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler”, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul. 1996. s.56

YILMAZ, EJDER (1999). “Rekabet Kanunu Uygulamasında Usul ve İspat Sorunları”, Rekabet Kurumu Perşembe Konferansları, Ankara, Kasım, ss. 79-102.

EKLER

Ek – A. AYIPLI MALIN NEDEN OLDUĞU ZARARLARDAN SORUMLULUK HAKKINDA YÖNETMELİK

Resmi Gazete Tarihi: 14/6/2003 - Sayısı: 25137

Amaç

Madde 1- Bu Yönetmeliğin amacı, ayıplı malın neden olduğu zararlardan o malın imalatçısının üreticisinin sorumluluğunun usul ve esaslarını düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2- Bu Yönetmelik, ayıplı malın neden olduğu zararlara uygulanır.

Dayanak

Madde 3- Bu Yönetmelik, 23/2/1995 tarihli ve 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanununun 31 inci ve 4822 sayılı Kanunla değişik 4 üncü maddelerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 4- Bu Yönetmeliğin uygulamasında;

a). Bakanlık: Sanayi ve Ticaret Bakanlığını,

b). Bakan: Sanayi ve Ticaret Bakanını,

c). Mal: Alış-veriş konu olan taşınır eşya-yı, konut ve tatil amaçlı taşınmaz malları ve elektronik ortamda kullanılmak üzere hazır-

lanan yazılım, ses, görüntü ve benzeri gayri maddi malları,

d). İmalatçı-Üretici: Kamu tüzel kişileri de dahil olmak üzere tüketiciye sunulmuş olan malları veya bu malların hammaddelerini veya ara mallarını üreten ile mal üzerine kendi ayırt edici işaretini, ticari markasını veya unvanını koyarak satışa sunanları veya satışa sunmak amacıyla ithal edenleri,

e). Zarar Gören: Piyasaya sürülen ayıplı bir maldan zarar gören tüketiciyi ifade eder.

Ayıp

Madde 5- Malın piyasaya sunum tarzı, makul kullanım şekli ve piyasaya sürüldüğü an ve benzeri diğer hususlar göz önüne alınarak, bir kimsenin o maldan haklı olarak bekleyebileceği güvenliği sağlamayan mal ayıplı sayılır.

Bir mal, sırf sonradan piyasaya daha iyi bir malın sürülmesi sebebiyle ayıplı sayılmaz.

Sorumluluk

Madde 6- Ayıplı bir malın, bir kişinin ölümüne veya yaralanmasına veya bir malın zarar görmesine sebep olması halinde imalatçı/üretici doğan zararı, kusuru aranmaksızın tazmin etmekle yükümlüdür.

İmalatçının üreticinin, sorumlu tutulabilmesi için zarar görenin, malın ayıbını, uğradığı zararı ve ayıp ile zarar arasındaki nedensellik bağıını ispat etmesi gerekir.

Ayıplı malın neden olduğu zararlardan do-

layı birden fazla kimse sorumlu olduğu takdirde, bunlar müteselsilen sorumludurlar. Ancak zararın, tüketicinin veya tüketicinin sorumlu olduğu üçüncü bir kişinin kusurundan kaynaklanması halinde tüm hal ve şartlar göz önüne alınarak, imalatçının/üreticinin sorumluluğu azaltılabilir veya kaldırılabilir.

Bilim ve teknolojiye ulaşılan düzeyin, malın piyasaya sürülmesinden sonraki 10 yıl içinde ayıplı olduğunun tespit edilmesine imkan tanınması halinde, imalatçı/üretici, bu ayıbın olası zararlı sonuçlarını, ortadan kaldırmak için azami çabayı sarf etmemesi durumunda 7 nci maddenin birinci fıkrasının (e) bendinde ve son fıkrasında yer alan sorumluluktan kurtulma sebeplerini ileri süremez.

Sorumluluktan Kurtulma

Madde 7- İmalatçı/üretici aşağıdaki durumlardan birini ispatladığı takdirde malın sebep olduğu zarardan sorumlu tutulamaz:

- a)** Malı piyasaya sürmemiş olması,
- b)** Malın, satılmak gayesiyle veya ticari faaliyetlerin seyri sırasında üretilmemiş olması,
- c)** Tüm hal ve şartlar göz önünde bulundurulduğunda, zarara sebep olan ayıbın, mal piyasaya sürüldüğünde mevcut olmaması,
- d)** Malın teknik düzenlemesinin ayıba neden olması,
- e)** Mal piyasaya sürüldüğünde mevcut bu-

lunan bilimsel ve teknolojik bilgilerin, ayıbın varlığının bilinmesine imkân vermemesi,

Nihai malın tasarımı ya da bu malın imalatçısının/üreticisinin talimatı sebebiyle, bütünü oluşturan parçalardan birinin imalatçısı/üreticisi, o malın ayıbından sorumlu değildir.

Sorumsuzluk Kaydı

Madde 8- Sözleşme metninde veya müstakil herhangi bir belgede tüketicinin bu Yönetmelikte yer alan, haklarını kullanmaktan feragat ettiğine dair veya imalatçının/üreticinin bu Yönetmelikten kaynaklanan yükümlülüklerini sınırlayan veya ortadan kaldıran kayıtlar geçersizdir.

Zamanaşımı

Madde 9- Ayıplı malın neden olduğu her türlü zararlardan dolayı yapılacak talepler, zarar görenin, zararı, maldaki ayıbı ve imalatçının/üreticinin kim olduğunu öğrendiği veya öğrenebileceği günden itibaren üç yıllık zamanaşımına tabidir.

Hak düşümü

Madde 10- Ayıplı malın neden olduğu her türlü zararlara karşı tazminat talepleri, zarara sebep olan malın piyasaya sürüldüğü günden başlayarak on yıl içinde yapılabilir.

Yürürlük

Madde 11- Bu Yönetmelik 14.6.2003 tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 12- Bu Yönetmelik hükümlerini Sanayi ve Ticaret Bakanı yürütür.

Ek-A- 1. TÜKETİCİNİN KORUNMASI HAKKINDA KANUN

Kanun No: 4077

Kabul Tarihi: 23.12.1995

Ek-a-1 BİRİNCİ KISIM

Amaç, Kapsam, Tanımlar

Amaç

MADDE 1. Bu Kanunun amacı, ekonominin gereklerine ve kamu yararına uygun olarak tüketicinin sağlık ve güvenliği ile ekonomik çıkarlarını koruyucu, aydınlatıcı, eğiti, zararlarını tazmin edici, çevresel tehlikelerden korunmasını sağlayıcı önlemleri almak ve tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini özendirmek ve bu konudaki politikaların oluşturulmasında gönüllü örgütlenmeleri teşvik etmeye ilişkin hususları düzenlemektedir.

Kapsam

MADDE 2. Bu Kanun,1 inci maddede belirtilen amaçlarla mal ve hizmet piyasalarında tüketicinin taraflardan birini oluşturduğu her türlü hukuki işlemi kapsar.

Tanımlar

MADDE 3. Bu Kanunun uygulanmasında;

ULUSLARARASI HAKEMLİ AKADEMİK SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Ekim-Kasım-Aralık 2011 Sayısı Sayı: 2 / Cilt: 1 Autumn October- November- December 2011 Volume:02 Issue:01 Jel Kodu: JEL K

www.iibdergisi.com

- a) Bakanlık: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nı
- b) Bakan: Sanayi ve Ticaret Bakanını
- c) Mal: Ticaret konusu eşyayı
- d) Hizmet: Bir ücret veya menfaat karşılığında yapılan bedeni ve/ veya fikri faaliyetleri,
- e) Standart: Türk Standardını,
- f) Tüketici: Bir mal veya hizmeti özel amaçlarla satın alarak nihai olarak kullanan veya tüketen gerçek veya tüzel kişiyi,
- g) Satıcı: Kamu kurum ve kuruluşları da dâhil olmak üzere tüketiciye mal ve hizmet sunan gerçek veya tüzel kişileri,
- h) İmalatçı – Üretici: Kamu kurum ve kuruluşları da dâhil olmak üzere tüketiciye sunulmuş olan mal veya hizmetleri ya da bu mal veya hizmetlerin hammaddelerini yahut ara mallarını üretenleri,
- i). Tüketici Örgütleri: Tüketicinin korunması amacıyla kurulan dernek, vakıf ve tüketim kooperatiflerini,

İfade eder.

(Madde 1, 2, 3 ile ilgili Mahkeme Kararları)

Ek-a-3. İKİNCİ KISIM

Tüketicinin Korunması ve Aydınlatılması
Ayıplı Mal ve Hizmetler

MADDE 4. Ambalajında, etiketinde, tanıtma ve kullanma kılavuzunda yer alan veya satıcı tarafından vaat edilen veya standardında tespit edilen nitelik ve/veya niceliğine aykırı olan ya da tahsis veya kullanım amacı bakımından değerini veya tüketicinin ondan beklediği faydaları azaltan veya ortadan kaldıran maddi, hukuki veya ekonomik eksiklikler içeren mal veya hizmetler, ayıplı mal veya ayıplı hizmet olarak kabul edilir.

Satın alınan malın ayıplı olduğunun anlaşılması halinde; tüketici, malı teslim aldığı tarihten itibaren 15 gün içerisinde bu malları satıcı firmaya geri vererek değiştirilmesini veya ödediği bedelin iadesini veya ayıbın neden olduğu değer kaybının bedelden indirimini ya da ücretsiz olarak tamirini talep edebilir. Tüketici, bu taleplerden herhangi birisini tercihte serbesttir. Satıcı, tüketicinin tercih ettiği bu talebi yerine getirmekle yükümlüdür. Ayıplı maldan ve / veya ayıplı malın neden olduğu her türlü zarardan dolayı tüketiciye karşı satıcı, bayi, acente, imalatçı-üretici ve ithalatçı, müştereken ve müteselselin sorumludur. Satılan malın ayıplı olduğunun bilinmemesi bu sorumluluğu ortadan kaldırmaz.

Satılan malın ayıbı gizli nitelikte ise veya ayıp tüketiciden hile ile gizlenmişse, satıcı 15 gün içerisinde kendisine başvurulmadığını ileri sürerek sorumluluktan kurtulamaz.

Satıcı daha uzun bir süre için garanti vermemiş ise, ayıplı maldan ve ayıplı malın neden olduğu her türlü zararlardan dolayı açılacak davalar, ayıp daha sonra ortaya çıkmış olsa

bile malın tüketiciye teslim tarihinden itibaren 2 yıllık zaman aşımına tabidir. Ancak satıcı, satılan malın ayıbını tüketiciden hile ile gizlemiş ise, 2 yıllık zamanaşımı süresinden yararlanamaz.

Ayıplı hizmetler hakkında da yukarıdaki hükümler uygulanır. Ayıplı hizmetin yeniden görülmesi imkânsızlaşmışsa veya amaca aykırı sonuçlar doğuracak nitelikte ise, bedel iadesinde tüketicinin ayıplı hizmetten sağladığı fayda kadar indirim yapılır.

Ayıplı olduğu bilinerek satın alınan mal ve hizmetler hakkında yukarıdaki hükümler uygulanmaz.

Satışa sunulacak kullanılmış, tamir edilmiş veya ayıplı mal üzerine veya ambalajına, imalatçı veya satıcı tarafından alıcının kolaylıkla okuyabileceği şekilde “Özürdür” ibaresini içeren bir etiket konulması zorunludur. Bu durum, tüketiciye verilen fatura, fiş veya satış belgesi üzerinde de gösterilir.

Yalnızca ayıplı mal satan veya işyerinin bir kat ya da reyon gibi bir bölümünü sürekli olarak ayıplı mal satışına tahsis etmiş olan satıcılara yukarıdaki fıkra hükmü uygulanmaz.

Ek-a-4.TÜKODER

TÜKODER, tüketici haklarının korunması, geliştirilmesi ve tüketicilerin kendilerini koruyabilmeleri için gerekli bilinç ve örgütlülük düzeyine ulaşabilmeleri amacı ile kurulmuş bir sivil toplum örgütüdür.

Politik ve ekonomik çıkarlara herhangi bir şekilde araç olmadan, kar amacı güden hiç bir kurum ve kuruluştan gelir elde etmeye yanaşmadan, yayın organlarında reklam almadan ve tüketiciyi herhangi bir ürüne yönlendirmeden, sadece üyelerinin gönüllü katkı ve katılımlarına dayanarak faaliyet gösteren TÜKODER tam bağımsız bir tüketici örgütüdür. (Henüz tüketici hakları kavramı Türk hukuk sistemine girmeden, 25 Ekim 1990 tarihinde kurulmuş olan TÜKODER, tüketici haklarının yasallaşmasında önemli roller üstlenmiştir.

TÜKODER şubelerinde gönüllü görevliler, tüketici sorunlarının yasal yoldan çözülmesine yardımcı olmakta ve tüketici şikâyetlerinin Tüketici Sorunları Hakem Heyetleri ile yargı organlarına intikalini sağlamaktadır. Ayrıca TÜKODER, tüketici haklarının ihlallerine karşı kampanyalar yapmakta, davalar açmakta yasal mercilere başvurularında bulunmaktadır. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun gereğince oluşturulan konsey ve kurullarda tüketicinin haklarını TÜKODER temsil etmektedir.

1998 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile kamu yararına çalışan dernek statüsü kazanan TÜKODER, 46 şubesi ve 20 binin üzerinde üyesi ile tüketici hareketinin lokomotifidir.

TÜKODER, Uluslararası tüketici hareketi içinde de saygınlık kazanmış; Uluslararası Tüketiciler Örgütü (Consumers International), Balkan Tüketici Merkezi, Avrupa Birliği - Türkiye Karma İstişare Komitesi üyesi

olmuştur. TÜKODER, Avrupa Birliği'nce kabul edilen ve Avrupa Komisyonu Meda Fonu'ndan desteklenen bir proje çerçevesinde, yapısal ve teknik açıdan güçlü, kurumsal bir örgüt olmak için Avrupa Birliği uzmanları ile el ele çalışmaktadır.

Tüketici hakları evrenseldir, tüketici sorunları da evrenseldir. Çok eski tarihlerden bu yana, çeşitli hukuk sistemlerinde (örneğin, Roma hukukunda) tüketicinin aldatılmasını önlemeye yönelik hükümler yer almıştır. Ancak tüketici hakları tarihi, uzun ve zorlu mücadeleler ile doludur.

Türkiye'de tüketicinin korunmasına yönelik düzenlemelerin geçmişi, Osmanlı dönemine dek uzanır. İhtisap adı verilen ve üretici, dağıtıcı ile tüketici arasındaki güç dengesini sağlamaya yönelik üçlü sistem, şehir temizliği gibi işlerin yanı sıra, esnafın malları eksik tartmaması, yiyecek maddelerine hile katılmaması gibi konularda da fonksiyonel olmuştur. Ahilik sistemi de uzun süre kontrol işlevi görmüştür.

Bugün tüketicinin korunması ile ilgili mevzuatın başında 1982 Anayasası gelir. Anayasamızın 172. maddesinde, "Devlet, tüketicileri koruyucu ve aydınlatıcı tedbirleri alır, tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini teşvik eder." hükmü yer alır.

23.02.1995 tarihli ve 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 08.09.1995 tarihinde yürürlüğe girmesinden önce sadece Borçlar Kanun'un 1 ile 66. maddeleri arasında yer alan sözleşmeler ile ilgili düzenlemeler ve 194 ile 207. maddele-

rindeki ayıp ve gizli hükümleri; Türk Ticaret Kanunu'nun haksız rekabete ilişkin hükümleri; Ceza Kanunu'nun bazı maddeleri geçerliydi. Ancak, 13.12.1994 tarihli 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun ve Tüketici Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden itibaren, tüketici hukukunun sınırları çizilmiştir. Türkiye'ye, 1999 yılında, Avrupa Birliği'ne adaylık statüsü verilmesi ile birlikte, tüketici hukuku konusunda yeni bir tartışma başladı.

AB'ne uyum sürecinde Türk hukuk sisteminin düzenlenmesi kapsamında tüketici hukukuna ilişkin mevzuattaki eksiklikler ve aksaklıkların giderilmesi için TÜKODER üzerine düşeni yapmakta ve yapmaya devam edecektir.